
Notes

Entre dues lingüístiques (Homenatge pòstum a Émile Benveniste), per Joan A. Argente

La nit del 2 al 3 d'octubre proppassat moria a París, després d'una llarga malaltia, el lingüista i indoeuropeïsta francès Émile Benveniste, un dels mestres indiscutibles de la recerca lingüística i filològica del nostre segle.

De família jueva, Émile Benveniste nasqué a Alep (Síria), el 27 de maig de 1902. Traslladat a França, ingressà a la Sorbona, on fou deixeble d'Antoine Meillet, es formà en el camp de la gramàtica comparada de les llengües indoeuropees i s'especialitzà en llengües iranianes. Catedràtic de Gramàtica el 1922, es doctorà en Lletres el 1935 amb la seva tesi *Origines de la formation des noms en indo-européen*. Fou Director d'estudis a l'École Pratique des Hautes Études d'ençà de 1927 i Professor al Collège de France d'ençà de 1937, càrrecs en els quals succeí al seu mestre. Així mateix, fou Secretari adjunt, primer (1945-1959) i Secretari, després (1959-1970) de la Societé Linguistique de Paris. Membre de l'Institut de France (1960). A finals de 1969 fou abatut per la malaltia que l'havia d'apartar de pràcticament tota tasca docent o investigadora.

Com a indoeuropeïsta, Benveniste es va interessar en un «triple front»: 1. El de la filologia, especialment la de les llengües iranianes, tant en l'aspecte d'estudi gramatical

com en el de l'edició de textos. 2. El de la recerca de les estructures lingüístiques de l'indoeuropeu. 3. El de l'estudi de les «institucions indoeuropees» —entenent aquest terme d'una manera més àmplia que l'habitual, referent no únicament a les *relacions de poder o formes de govern, el dret i la religió*, sinó també a l'economia, les *relacions de parentiu i les relacions socials*— a partir de llurs manifestacions o expressions lingüístiques —i, específicament, *lèxiques*— en les diverses llengües indoeuropees, amb la intenció última de reconstruir-ne l'origen comú i de resseguir-ne l'evolució soferta en el si de les diverses comunitats.¹ Tècnicament, es tracta del pro-

1. Aquestes són algunes de les obres més característiques de cada un d'aquests "fronts":

1) *Essai de grammaire sogdienne*, París 1929; la revisió d'A. Meillet, *Grammaire du vieux perse* (2.ª ed.). París 1931; *Les infinitifs avestiques*, París 1935; *Codices sogdiani i Textes sogdiens*, París 1940; *Études sur la langue osète*, París 1959.

2) *Origines...*, París 1935; *Noms d'agent et noms d'action en indoeuropéen*, París 1948; *Hittite et Indo-européen*, París 1962.

3) *Le Vocabulaire des Institutions Indo-européennes*, 2 vols., París 1969.

blema de la *reconstrucció lèxica* d'un camp específic del vocabulari, especialment apte per a treure'n informacions relatives a la història, als costums dels pobles antics i a la *xarxa* de significacions que, heretades dels avantpassats o manllevades a d'altres pobles, són el darrer suport de les representacions collectives subconscients.

La fidelitat als textos, l'afany d'interpretació dut fins al fons, i la concretesa i desprevenció de les seves hipòtesis, d'altra banda sempre tan ben travades, són tres de les característiques que atorguen a l'obra de Benveniste la seva «fascinació». Fascinació que va fer escriure a G. Devoto: «*Le età lontane diventano sotto la sua mano vicine a noi, vive.*»

Quant a la «lingüística general», els seus interessos queden reflectits, d'una manera més o menys convencional, en els títols de les sis seccions en què ell mateix va estructurar el primer volum dels *Problèmes de linguistique générale* (París 1966) —mantingudes en el segon volum (París 1974), publicat a cura de M. Dj. Moïnfar i revisat pel mateix autor (d'ara endavant *PLG* i *PLG II*, respectivament).

Tanmateix, s'erraria qui cregués que la «lingüística general» hagi estat per a Benveniste el calaix de sastre on han anat a raure tots aquells treballs de difícil classificació, o bé simplement el conjunt d'estudis de gramàtica sincrònica o descriptiva, o, encara menys, un *corpus* més o menys tècnic de mètodes d'anàlisi. Ha estat, en canvi —en la tradició dels von Humboldt i de Saussure—, una reflexió entorn dels fonaments mateixos de la «ciència del llenguatge», per bé que sovint n'hagi transcendit els límits més estrictes, endut vers els fonaments últims de tota «ciència humana», sense caure per això en l'especulació gratuïta i sense perdre el sentit de les dades empíriques. Però ha estat, això sí, una reflexió lliure de tota «restricció metodològica» igualment gratuïta i apriorística —llevat, és clar, del rigor que s'imposa la voluntat d'una feina ben feta. I no l'afranqueixo, ben entès, de tota contradicció; però, sense tornar el vici en virtut, cal reconèixer que de contradiccions prenyades de seny han germinat les idees més fermes.

Pel que fa a la informació bibliogràfica de l'autor, haig d'advertir que els treballs citats en aquesta nota no tenen cap pretensió d'exhaurir-la ni són suggerits com una guia o introducció a la seva obra, sinó que hi són esmentats en funció dels meus comentaris. Per a una bibliografia completa d'É. Benveniste, cf. la compilada per M. Dj. Moïnfar a *Mélanges de linguistique offerts à Emile Benveniste*, París-Lovaina 1975, ps. IX-LIII; per a una bibliografia resumida

i més assequible, cf. *Langue, Discours, Société*, ps. 391-397, volum d'homenatge a É. Benveniste dirigit per J. Kristeva, J.-C. Milner i N. Ruwet, París 1975, Éd. du Seuil, (és un extracte de l'anterior).²

A més d'aquests dos volums d'homenatge, diferents potsers en la orientació temàtica però coincidents en la data de publicació, Benveniste havia rebut ja l'any 1928 —quan tot just havia iniciat la seva carrera de *scholar*— el tribut d'unes *Étrennes* ofertes per un grup de col·legues.

Afegiré, finalment, que diverses notes sobre l'autor han d'aparèixer a finals de 1977 o començaments de 1978 al *BSL*, segons m'informa el professor Michel Lejeune, del Collège de France.

M'estaré ací de donar notícia complida o de confegir una eixuta taxonomia de les principals aportacions d'É. Benveniste a cada una de les especialitats indicades més amunt. Intentaré, però, de reflectir l'evolució del seu pensament en alguns dels aspectes que ens permeten afirmar que Benveniste ha estat un dels grans lingüistes d'aquest —i precisament d'aquest— segle, i de mostrar com un recorregut —potser millor, una espigolada— al llarg de la seva obra ens encara necessàriament amb allò que ha estat i allò que ha esdevingut la lingüística del segle xx.³

No cal entendre, òbviament, que en allò que segueix em limiti a parafrasejar les idees de Benveniste: més aviat hi trobareu un assaig d'interpretació o una versió lliure d'aquelles.

2. Segons Moïnfar el conjunt dels treballs de Benveniste es compon de: 18 obres i 291 articles —relatius a la lingüística general, la gramàtica comparada de l'indoeuropeu, l'hitita, el tocarí, l'indoiranà, l'indi, l'iraní, l'armeni, el grec, el llatí, el francès, el cèltic, el germànic, el bàltic, l'eslau, les llengües denominades asiàniques, l'etrusc, el paleosiberià, el buruixaski, les llengües ameríndies—, i al voltant de 300 ressenyes. Cal entendre que hi inclou també els treballs relatius a l'estudi de la mitologia comparada dels pobles indoeuropeus, els quals treballs contribuïren, entre altres coses, al reeiximent de les tesis del seu col·lega Georges Dumézil sobre la ideologia indoeuropea de les tres funcions i sobre l'organització tripartita de la societat indoeuropea. Tot sigui dit salvant les diferències entre els dos autors. Resten al marge d'aquest recompte diverses allocucions, notes personals, etc., entre les quals cal recordar l'edició de la correspondència (parcial) de F. de Saussure a A. Meillet.

3. Espero que això justificarà prou el títol d'aquesta nota, que algú podria creure furatat —*mutatis mutandi*— d'una obra d'un eminent filòleg català tot just acabada de sortir. Si és així espero també que hom sabrà apreciar-m'ho com un atenuant.

Hom ha considerat sovint el *Cours de linguistique générale*, de F. de Saussure, com l'obra primera i «fundacional» de l'anomenada «lingüística estructural», i el seu (mediatitzat) autor com l'iniciador d'aquesta «disciplina». La conjectura ha fet fortuna fins a esdevenir un tòpic, i el tòpic ha estat transmès de generació en generació, si més no a l'Europa continental, i s'ha fet fort a mesura que el temps ens ha anat allunyant de la data de publicació del llibre.⁴ A Amèrica, però, i específicament als EUA, la tradició ha situat Leonard Bloomfield en la càtedra patriarcal de la disciplina i li ha assignat aquell paper de peoner, tot negligint l'obra del lingüista ginebrí.⁵

Fóra massa simple concloure d'això que l'Atlàntic ha donat lloc a dues «escoles» lingüístiques diferents i homogènies cada una, i, si bé no és estrany de sentir o veure oposar la «lingüística americana» a la «lingüística europea», tampoc no hem d'oblidar que els adjectius toponímics i gentilicis es presten d'una manera especial a la connotació i a la multiplicitat semàntica.⁶ En efec-

4. En això cal cercar la causa que els lingüistes hagin tendit a oblidar el lloc eminent que De Saussure ocupa entre els anomenats *Junggrammatiker*, i, en general, en el camp de la gramàtica comparada de les llengües indoeuropees, amb l'excepció òbvia dels indoeuropeistes.

5. Aquesta negligència, evident en la majoria de manuals, llevat del de Dinneen, es justificava, és clar, per causa d'unes preteses diferències metodològiques, i no ha estat superada pràcticament fins a l'obra de N. Chomsky, salvant el conegut estudi de R. WELLS (*De Saussure's System of Linguistics*, "Word", III (1947), ps. 1-31).

6. Un exemple relativament recent n'és l'article del senyor Jesús Mosterín que, amb el títol de *Lenguas españolas y lenguas catalanas*, va publicar "La Vanguardia" del dia 30 de novembre de 1976, p. 7, en el qual, i sota l'aparença d'una extrema precisió conceptual, aquells conceptes són privats de tot contingut empíric mínimament substancials per tal de concloure allò que a l'autor interessava de concloure respecte al "conflicte lingüístic" que patim al nostre país, quan, en realitat, de tota la seva faramalla discursiva hom només podia concloure que els habitants d'una part del planeta parlen, i, possiblement —però no necessària—, que parlen llengües diferents, conclusió sobre la veritat de la qual no podem pronunciar-nos sense contrastar-la empíricament (cosa que el senyor Mosterín no feia degut a la seva mística creença en la virtut pseudoautomatúrgica de les ciències formals i a la seva desmesurada voluntat d'encotillar qualsevol problema amb el *sermo gravis* de la lògica formal), però que, tot i acceptant-la per bona, hom no pot honestament considerar com una

te, aquests judicis, en la mesura en què volen dir alguna cosa, solen fer referència a qüestions metodològiques o teòriques que, en elles mateixes, no tenen res a veure amb l'atlas geopolític del moment, i, en aquest sentit, són similars als judicis que oposen, per exemple, el «cercle de Praga» al «cercle de Copenhaguen», o l'«escola de Yale» a l'«escola de Harvard», termes que, en general, són més útils per a formular xafarderies sobre un o més lingüistes i els respectius amiguets o enemiguets que no pas judicis sobre la llengua o la teoria lingüística. No vull pas subestimar, ben entès, la tertúlia ni la xafarderia en hores de lleure, però mai no m'ha agradat veure donar garsa per perdiu en hores hàbils. Mes, no defugim el tema: quina part de veritat pot amagar-se en aquella oposició? La pregunta admet respostes diverses segons el nivell de profunditat que vulgueu atènyer (els presupòsits teòrics implícits o els fonaments filosòfics i/o psicològics subjacents, les qüestions metodològiques,⁷ els lligams amb la tradició anterior, etc.). Coneguem l'opinió d'un testimoni excepcional: el mateix L. Bloomfield.

Com és sabut, els mestres, bé que dogmàtics (no debades han de vendre el producte), no ho solen ésser tant com els deixebles (fàcil virtut, tanmateix: al papa, és clar, no se'l pot acusar de voler ésser «més papaista que el papa».)⁸ Així, la preterició de què fou objecte De Saussure per part dels deixebles de Bloomfield no va involucrar igualment el mestre, de qui ens ha pervingut la ressenya que va dedicar al llibre de De Saussure en publicar-se'n la segona edició (1922).⁹ En ella destaca les coincidències de pensament, i en una fórmula breu i recixida hi expressa la discrepància bàsica entre els seus criteris i els de l'autor ressenyat (essencialment en allò que afecta el *mètode d'anàlisi*), així com l'aspecte al seu parer més remarcable de l'obra: «*In detail, I should differ from de Saussure chiefly in basing*

---

caracterització *precisa* de l'específic conflicte lingüístic a què pretenia alludir l'autor. Remarqueu que en aquest cas la manipulació conceptual es feia sota la pretensió d'evitar precisament la multiplicitat semàntica dels termes a què m'he referit.

7. Entenent el terme en un sentit més aviat mecànic i poc sofisticat, com "els procediments metodològics" o "tècniques d'anàlisi", i no en el sentit derivat del que hom entén per "metodologia de la ciència", que caldrà incloure com una part de l'aspecte anterior.

8. On el verb *poder* no s'ha d'interpretar en el seu sentit *deontològic*, sinó en un sentit molt menys sublim: *lògic* o gairebé *ontològic*.

9. Cf. "Modern Language Journal", 8, ps. 317-319 (octubre de 1923-maig de 1924).

*my analysis on the sentence rather than on the word; by following the latter custom de Saussure gets a rather complicated result in certain matters of word-composition and syntax. The essential point, however, is this, that de Saussure has here first mapped out the world in which historical Indo-European grammar (the great achievement of the past century) is merely a single province; he has given us the theoretical basis for a science of human speech.*¹⁰

El lector convindrà que el darrer comentari ens allibera de tota disputa —sempre enutjosa— sobre la «paternitat de la criatura», i, el que és més important, que Bloomfield va saber comprendre justament el punt d'inflexió que, amb tots els seus errors, representava el CLG per a la història i, doncs, per a la mateixa concepció de la lingüística. L'afirmació és prou global: no s'atura en aquesta o aquella novetat (per ex.: el pas de la diacronia a la sincronia), sinó que reflecteix la impressió que hom es trobava davant d'una modificació qualitativa, d'un «canvi de paradigma» o d'una «revolució científica», per emprar els divulgats termes de T. S. Kuhn,¹¹ en el desenvolupament de la ciència lingüística.

Considerem ara la primera part del comentari citat: A una anàlisi basada en el mot, Bloomfield oposa una anàlisi basada en l'oració. Sense que d'aquí calgui concloure que l'americà avantatgés excessivament el ginebrí en el tractament de la sintaxi, una cosa és ben certa: De Saussure va basar les seves reflexions en el concepte del *signe lingüístic*, i cercava els *signes* en aquella parcel·la de la llengua que les gramàtiques escolars recullen sota el títol de *Morfologia* i que aquestes mateixes gramàtiques defineixen com «l'estudi dels mots i les seves variacions, o els seus accidents».¹² De

Saussure, en efecte, en exposar la teoria del signe lingüístic partia d'aquest com d'una «primera dada», i l'anàlitzava tot descobrint-ne la natura «bipartita»: aquesta «descoberta» havia de determinar, almenys en part, el seu mètode d'anàlisi semiòtica. Bloomfield, per contra, considerava l'oració com «la dada concreta» a partir de la qual una anàlisi correcta ens ha de menar «vers les articulacions cada vegada menys explícites de la seqüència fònica».¹³ En els seus mots: «[...] *it has long been recognized that the first and original datum of language is the sentence, —that the individual word is the product of a theoretical reflection which ought not to be taken for granted, and,*

drons comme spécimens équivalents des termes réels d'un système synchronique, et les principes dégagés à propos des mots seront valables pour les entités en général.» (CLG, p. 158; el subratllat és meu). La primera part del paràgraf és obscura de necessitat: de primer, perquè reflecteix una misteriosa concepció de la natura de les dades lingüístiques, la qual encara cueja avui dia entre els lingüistes professionals i, segonament, perquè —i això no és pas del tot independent d'aquesta concepció— és cosa provada que l'ús dels termes *concret* i *abstracte* produeix veritables estralls metodològics entre el personal —curios malfici del qual no s'han alliberat ni tan sols els gramàtics transformacionalistes, usualment més ensinistrats a mesurar i precisar el contingut empíric de les seves afirmacions. Quant a la segona part (la subratllada), és un bell exemple del vici metodològic criticat per Bloomfield en el seu treball del 1914 esmentat més avall (cf. n. 14). Tanmateix, la veritable justificació de F. de Saussure per a l'elecció del mot i no de l'oració, com a terme inicial de la seva anàlisi, rau en l'opinió, evidentment errònia, que l'oració és, en darrer terme, un fet de parla i no de llengua: «*Une théorie assez répandue prétend que les seules unités concrètes sont les phrases: nous ne parlons que par les phrases, et après coup nous en extrayons les mots. Mais d'abord jusqu'à quel point la phrase appartient-elle à la langue [...]?* Si elle relève de la parole, elle ne saurait passer pour l'unité linguistique.» (CLG, p. 148).

13. Com es pot veure, Bloomfield es refereix aquí més aviat a la «locució» (*utterance*) que no pas a l'oració (*sentence*). En tot cas, això no modifica el punt substancial del seu argument. El concepte d'oració proposat per Bloomfield es defineix com «una forma lingüística en posició absoluta» (i.e. no inclosa dins cap altra forma lingüística), i és una adaptació de la definició que n'havia donat A. Meillet: «*Un ensemble d'articulations liées entre elles par des rapports grammaticaux et qui, ne dépendant grammaticalement d'aucun autre ensemble, se suffisent à elles-mêmes*» (*Introduction à l'étude comparative des langues indo-européennes*, 8.ª ed., p. 355). Observeu l'ús del terme *articulations* en els fragments entre cometes, els quals provenen del treball esmentat en la n. 14.

10. «Filant prim, jo diferiria respecte a De Saussure principalment en el fet de basar la meua anàlisi en l'oració més que no pas en el mot; en seguir aquest darrer costum, De Saussure obté un resultat més aviat complex en algunes qüestions relatives a la composició i la sintaxi. El fet essencial, tanmateix, és aquest: que De Saussure ha dissenyat ací per primera vegada l'univers en el qual la gramàtica històrica de les llengües indoeuropees (la gran conquesta del segle passat) és merament una parcel·la; que ens ha fornint els fonaments teòrics per a una ciència de la parla humana.»

11. T. S. KUHN, *The Structure of Scientific Revolutions*, dins *International Encyclopedia of Unified Science*, vol. II, núm. 2, Chicago 1962.

12. Ni que fos per «facilitar l'exposició». Cf.: «*Ne pouvant saisir directement les entités concrètes ou unités de la langue, nous opérerons sur les mots. Ceux-ci, sans recouvrir exactement la définition de l'unité linguistique [...], en donnent du moins une idée approximative qui a l'avantage d'être concrète; nous les pren-*

further, that the grouping of derived and inflected words into paradigms, and the abstraction of roots, stems, affixes, or other formative processes, is again the result of an even more refined analysis.»¹⁴

Aquesta concepció i, en conseqüència, aquella discrepància, és clar, Bloomfield no se la treia de la màniga, com ho prova la data en què fou redactat aquest text, nou anys abans de la ressenya al·ludida (cf. n. 14).¹⁵ D'altra banda, l'omissió «metodològica» de qualsevol procediment «mentalista» per a l'estudi del «significat» havia d'excloure, evidentment, la possibilitat de convertir el «signe» en l'objecte inicial de la seva anàlisi.¹⁶

De Saussure i Bloomfield inicien, doncs, dues aproximacions a l'estudi del llenguatge que, tot divergint en llurs orígens, coincidirán en diverses ocasions, bé que s'expressen en termes diferents. Les restriccions metodològiques i l'exigència de rigor formal també diferiran, malgrat que, en última instància, totes dues aproximacions compartiran moltes de les febleses, si no totes, que me-

14. "[...] és cosa reconeguda de fa temps que la dada primera i original de la llengua és l'oració, i que la paraula aïllada és el producte d'una reflexió teòrica que cal no donar per suposada, i, encara més, que l'agrupació de mots en paradigmes de derivació i de flexió, i l'abstracció de radicals, temes, afixos i altres elements formatius, és també el resultat d'una anàlisi encara més refinada." Extret de la seva primera comunicació a l'American Philological Association, en ocasió del [o de la] 46th Annual Meeting, a Haverford, Pennsylvania, el desembre del 1914. La comunicació duia el significatiu títol "Sentence and Word" (*Transactions of the American Philological Association*, 45, ps. 65-75, 1915). Cal advertir que en aquest treball l'autor discuteix un error o vici metodològic correntment comès i acceptat: el de creure que, malgrat la incorrecció teòrica dels vells mètodes, hom pot continuar fent-ne ús, si més no com a tècnica expositiva, sense por de malejar els resultats de l'anàlisi. La majoria de tesis controvertides afecten la gramàtica històrica i, especialment, la suposada tendència de les llengües a l'ús progressiu de procediments sintètics, en detriment dels procediments analítics, defensada implícitament o explícita des de Bopp. Curiosament, Bloomfield ha de recórrer a l'autoritat de W. von Humboldt per tal de donar suport a la seva opinió.

15. No he pogut consultar la primera versió i edició de la seva obra capital, publicada precisament l'any 1914: *An Introduction to the Study of Language*, Nova York i Londres. Cal suposar que hi mantenia opinions similars, donada la coincidència de dates i el fet que també exposa aquest punt de mira en la revisió i edició de 1933 (*Language*, Nova York i Londres).

16. En el sentit saussurià, ben entès. Ch. W. Morris ha desenvolupat una teoria semiòtica subjecta a les mateixes restriccions behavioristes que les que s'imposava Bloomfield.

naran la lingüística a un nou «canvi de paradigma» a mitjan dècada dels cinquanta.

Aclarit aquest punt, em proposo de mostrar com É. Benveniste va saber recórrer el camí (conceptual) entre aquestes dues posicions aparentment enfrontades. Les consideracions de Benveniste entorn del signe lingüístic ens menaran d'una forma natural a relacionar totes dues posicions.

Com és sabut, De Saussure, després de rebutjar la concepció de la llengua com una «nomenclatura», i reintroduint en part la tradició escolàstica ens presenta el signe com una entitat formada per la unió de dues parts: l'una *sensible* —tradicionalment anomenada *signans*, o *signifiant* en la terminologia saussuriana—, l'altra *intelligible* —el *signatum*, o *signifié* saussurià. En una primera aproximació, De Saussure, que reconeix la natura psíquica de tots dos termes, els fa correspondre, respectivament, a la *imatge acústica* —i. e. l'empremta psíquica deixada per la cadena fònica— i al *concepte*. Més tard, en introduir la noció de *valor*, destriarà la *forma* de la *substància*, i se'ns mostraran tots dos, *signans* i *signatum*, com aspectes purament o principalment formals, això és, estrictament lingüístics. En recórrer aquesta mena de «via purgativa», De Saussure ha aconseguit ja desfer-se no únicament de la *parla*, en tant que fet material i heterogeni (alhora físic i perceptiu, acústic i fisiològic), sinó també de la realitat extralingüística que constitueix el contingut material sobre el qual pot informar-nos la llengua.

Un cop «disseccionat» el signe, De Saussure n'estableix les característiques primordials. La primera —a la qual em limitaré ací— és el caràcter *arbitrari* del signe. D'una manera immediata, De Saussure recull ara el *convencionalisme* del lingüista americà W. D. Whitney i àdhuc l'ultrapassa. De fet, hom pot afirmar que De Saussure, tot remuntant-se més enllà de l'escolàstica, resuscita la vella polèmica mantinguda entre els filòsofs grecs entorn de la natura del llenguatge: els mots —caldria dir potser «els noms»?—, ¿designen les coses segons la seva natura (*phýsei*) o per una *lleï convencional* imposada per l'ús (*théseï, nómo*)? ¿Heràclit o Demòcrit?¹⁷

De Saussure formula i desenrotlla la seva tesi en aquests termes: el lligam que uneix *signans* i *signatum* és arbitrari; la unió d'aquests dos termes constitueix el *signe*; doncs, el signe és arbitrari.

17. Hi ha qui ha volgut veure un reflex d'aquesta mena de problemes ja en el *Gènesi*, i, probablement, en d'altres textos literaris o mitològics d'altres cultures. Cf. V. THOMSEN, *Història de la Lingüística*, cap. I. Barcelona 1945.

Malgrat l'aparent versemblança i la simplicitat d'aquesta tesi, É. Benveniste va esmerçar la seva capacitat analítica i reflexiva a rebatre-la en un conegut article publicat l'any 1939, el qual havia d'encetar una nova polèmica sobre la natura del signe lingüístic.¹⁸ Amb tot, aquest treball sovint ha estat mal interpretat o anecdòticament aprofitat, car, en efecte, no es tracta d'una mera continuació de la polèmica entre «naturalistes» i «convencionalistes» abans alludida, ni tampoc es limita a aclarir algunes contradiccions argumentals que entelen les pàgines del *CLG*.¹⁹ Aquest és, efectivament, el punt de partença, però les opinions de l'autor deixen traslluir un rerafons epistemològic que ens mostra com la reflexió lingüística s'entrecreua, se superposa i s'insereix amb, a i en la reflexió filosòfica, retornant així la «ciència del llenguatge» als seus orígens.²⁰

De primer, cal cercar l'origen de la contradicció saussuriana —si tal contradicció existeix. Evidentment, no sembla pas que aquesta es trobi en la formulació de la seva tesi, resumida més amunt. On, doncs? En els arguments amb què pretén de fer-la valer. En efecte, el primer argument que De Saussure ens presenta ja és esguerrat: «à preuve les différences entre les langues et l'existence même de langues différentes: le signifié "boeuf" a pour signifiant b-ö-f d'un côté de la frontière, et o-k-s (Ochs) de l'autre.»²¹

La contradicció fonamental rau, segons Benveniste, en el fet que havent reconegut De Saussure la natura bipartita del signe, així com el caràcter formal dels seus components, encara bo i definint l'*arbitrarietat* del signe com una propietat de la relació interna entre *signans* i *signatum*, en el moment d'argumentar la seva tesi hi reintrodueix un tercer terme —la «cosa», l'objecte

o la referència extralingüística— i atribueix aquella propietat a la relació *externa* entre el signe i l'objecte. És, doncs, la intrusió subreptícia d'un element absent de la definició original del signe i, sobretot, d'un element aliè a la *forma* —i la llengua és *forma*— allò que confereix incoherència a les tesis de F. de Saussure. Recordeu, sense anar més lluny, el seu explícit rebuig de la concepció de la llengua com una «nomenclatura», al qual m'he referit més amunt. Tanmateix, ara ens cal discernir quan s'erra De Saussure si és que la cosa va més enllà d'una inelegància formal (car, de fet, les relacions *signans-signatum* i *signe-objecte* són independents i, doncs, res no privaria que poguessin compartir una mateixa propietat, en aquest cas l'*arbitrarietat*).²² Perquè, si existeix una inadequació empírica, ¿en el si de quina d'aquelles relacions caldrà trobar-la? En altres mots, prescindint ara de la incoherència entre la tesi i l'argument, l'error empíric, ¿és en aquest darrer o en aquella primera? Aquest és el camí que mena a la qüestió substancial.

Abans de teixir les seves reflexions, però, Benveniste exculpa De Saussure del seu esguerro, i l'interpreta més aviat com «un tret distintiu del pensament històric i relativista de finals de segle» —allò que ell mateix anomena «l'*intelligence comparative*»: «On observe chez les différents peuples les réactions que suscite un même phénomène: l'infinie diversité des attitudes et des jugements amène à considérer que rien apparemment n'est nécessaire. De l'universelle dissemblance, on conclut à l'universelle contingence.»²³

El primer encert de Benveniste consisteix a posar el problema en els seus termes justos: a la noció d'una relació *arbitrària*, no hi oposa la noció d'una relació *motivada*,²⁴ sinó la d'una relació *necessària*. I amb això entrem de ple en el reialme de la *lleí*.

Hom pot afirmar, és clar, l'*arbitrarietat* —la *contingència*— que caracteritza el lli-

18. *Nature du signe linguistique* "Acta Linguistica", 1 (1939). Recollit dins *PLG*, cap. IV.

19. En una obra d'aquesta mena, confegida sobre uns apunts escolars —ni que fossin universitaris, centreuropeus i de molt abans del maig del 68—, no és estrany que hom hi trobi contradiccions. A això també hi contribuïen, sens dubte, l'esperit crític i el quasi sentiment de culpabilitat de l'autor. Obviament, em limito ací a les —o la— contradiccions que afecten aquesta part del *CLG*.

20. Això, és clar, no és pas un mèrit excessiu si hom té en compte que aquests "orígens" s'han allargassat potser d'una forma "innecessària" i "abusiva". Ara bé, el mèrit és indubtable si hom té en compte també que això es produeix després del reeiximent de la lingüística comparada i de la lingüística com a "ciència històrica", i, a més, en plena eripela estructuralista.

21. *CLG*, p. 100.

22. Si aquest fos el cas, existiria evidentment contradicció en el text del *CLG*, però no existiria error empíric, i, doncs, la cosa tindria ben poca importància.

23. Cf. *PLG*, p. 51. El darrer enunciat del text recorda un dels prejudicis més característics de l'etapa estructuralista: el que, per antonomàsia, hom podria anomenar "prejudici de Joos", formulat per aquest autor en aquests termes —més o menys: "Les llengües poden divergir entre elles de manera il·limitada i imprevisible", tan atacat i debatut pels partidaris de la nova gramàtica universal.

24. Com fa, en efecte, De Saussure: "*Nous voulons dire qu'il est immotivé, c'est-à-dire arbitraire par rapport au signifié, avec lequel il n'a aucune attache naturelle dans la réalité.*" (*CLG*, p. 101).

gam entre un signe i un objecte extralingüístic, car, en efecte, l'existència de l'un és independent de l'existència de l'altre, i, consegüentment, res no interdiria en principi que un signe pogués referir-se a un qualsevol dels objectes que poblen la realitat. Diguem, per exemple, que els termes «*bou*» i «*cíclop*» són signes lingüístics, que ho són d'una determinada llengua natural, el català (i.e. els mots ortogràfics que els representen «són al *Fabra!*»), i que l'existència d'aquests signes com a tals és independent de l'estatut ontològic, existencial, social, civil o militar dels objectes a què pretenen referir-se (independent, en fi, de l'existència o inexistència o possibilitat d'existència de coses tals com «un estofat de bou» o «un estofat de cíclop»). En canvi, el lligam entre *signans* i *signatum* és una relació necessària per a la pròpia existència tant de l'un com de l'altre, i, doncs, per a l'existència del mateix *signe*. No hi ha *signatum* sinó en virtut del *signans*, i viceversa, i no hi ha *signe* sinó en virtut de l'associació d'aquells dos.

Amb tot, no és pas en aquest terreny estrictament lògic i objectiu on troba Benveniste la base de la seva contraargumentació —malgrat que defensi les mateixes conclusions—, ans en un altre que tampoc no és estrany a l'epistemologia i a la filosofia de l'època. Així, després del fragment citat, i aplicant el mateix mètode d'argumentació comparativa que critica, assenyalava que, seguint De Saussure, caldria creure que la noció del dol és «arbitrària» pel simple fet que a Europa el seu símbol és el negre, mentre que a la Xina és el blanc. I conclou: «*Arbitraire, oui, mais seulement sous le regard impassible de Sirius ou pour celui qui se borne à constater du dehors la liaison établie entre une réalité objective et un comportement humain et se condamne ainsi à n'y voir que contingence. Certes, par rapport à une même réalité, toutes les dénominations ont égale valeur; qu'elles existent est donc la preuve qu'aucune d'elles ne peut prétendre à l'absolu de la dénomination en soi. Cela est vrai. Cela n'est même que trop vrai —et donc peu instructif.*»²⁵

25. *Op. cit.*, p. 51. A propòsit, potser valgui la pena de remarcar els indicis d'una concepció del llenguatge de flairer lleugerament, si no netament, *behaviorista*, que crida l'atenció en un autor com aquest: «*les réactions*» a un mateix fenomen, «*l'infinie diversité des attitudes*», al costat, però, de la «*des jugements*», «*la liaison... entre une réalité objective et un comportement humain*». De fet, no crec que això ens hagi d'estranyar: un autor tan reivindicat per la antibehaviorista gramàtica transformacional com O. Jespersen ens sobta amb paràgrafs com aquests: «*Mais sur d'autres points, je n'éprouve aucune hésitation à em-*

Arbitrari, però, per a qui? Per a qui observa els fets de fora estant, diu Benveniste: aquest, però, no és pas el cas del subjecte parlant. Heus ací un nou factor —que De Saussure certament no oblidava, però al qual potser no va atorgar la importància teòrica que es mereixia— necessari per a una correcta comprensió del signe: el *subjecte* o l'*intèrpret*.²⁶ Cal no oblidar que sense el subjecte-intèrpret no s'esdevé la relació significativa, i sense aquesta no hi ha signe.²⁷ Pot haver-hi soroll, brogit, so, però no pot haver-hi ni *signans* ni *signatum*, ni l'associació de tots dos.^{27 bis} I a la inversa: si hi ha *signe* per a algun intèrpret, llavors la relació *signans-signatum* esdevé necessària per a aquest intèrpret: «*Entre le signifiant et le signifié, le lien n'est pas arbitraire; au contraire, il est nécessaire. Le concept ("signifié") "boef" est forcément identique dans ma conscience à l'ensemble phonique ("signifiant") bōf. Comment en serait-il autrement? Ensemble les deux ont été imprimés dans mon esprit; ensemble ils s'évoquent en toute circonstance.*»²⁸

Com per a De Saussure, el subjecte-intèrpret apareix com el *locus* en què el signe s'esdevé com a tal. D'altra banda, el terreny de l'arbitrarietat o la contingència ha restat reduït als seus límits: els de la relació entre el signe i l'objecte extralingüístic (*cf. su-*

ployer des images telles que «langue vivante» ou «la mort d'un mot», tout aussi bien que nous disons d'une habitude qu'elle est vivante et d'une autre qu'elle s'est éteinte à un moment ou à l'autre. Or le mot est précisément —on ne saurait le dire trop souvent— une habitude, de même qu'une langue est un ensemble d'habitudes.» (Extret, precisament, de la ressenya de la primera edició del *CLG: Compte rendu du Cours de Linguistique Générale* de F. de Saussure, «*Nordisk tidsskrift for filologi*», 4 række VI, p. 37 i ss., datat el novembre del 1916.)

26. En la terminologia de Ch. W. Morris, que pren com a objecte immediat del seu estudi el procés de *semiosi*, el qual és estudiat en funció dels factors que hi intervenen.

27. És clar que no és pas la primera vegada que hom parteix d'aquest pressupòsit. Ja M. Bréal havia escrit: «*Il n'y a pas de langue en dehors de nous: même gravées sur la pierre ou sur l'airain, a dit G. de Humboldt, les langues n'ont qu'une existence idéale. Les mots n'existent qu'au moment où nous les pensons et les comprenons*» (De la forme et la fonction des mots [1866], dins *Mélanges de Mythologie et de Linguistique*, París 1877, p. 265).

Probablement Bréal al·ludia al passatge de Humboldt citat a la n. 36.

27 bis. *Cf.* «*Cette consubstantialité du signifiant et du signifié assure l'unité structurale du signe linguistique.*» *Op. cit.*, p. 52.

28. *Op. cit.*, p. 51. Els subratllats dels dos fragments que comencen amb el mot *dans* són meus.

pra). La necessitat a què Benveniste es refereix ací és imposada per les condicions en què es dona el coneixement, o, si volem, el *reconeixement* del signe com a tal. Aquestes consideracions ens menen a dos problemes tradicionals de la filosofia occidental:

1) La funció dels signes en el procés de cognició, o, en altres termes, les relacions llenguatge-pensament, que ja trobem, per exemple (i no pas el primer), en Llull: «Pot la imaginació, sense signe, imaginar, i l'enteniment, sense signe, entendre?»²⁹ Cal entendre, crec jo, que la necessitat de la relació *signans-signatum* és contemplada ací en una doble perspectiva: sota l'aspecte fonamental es tracta d'una necessitat lògica, vàlida per a tot signe —mentre no en modifiquem la definició—, independentment de tota determinació històrica, es tracta del lligam necessari entre *signans* i *signatum*; sota l'aspecte específic, es tracta del caràcter ineludible de la relació entre un determinat *signans* i un determinat *signatum* en un determinat sistema lingüístic o llengua, per a qualsevol dels seus parlants o possibles *intèrprets*, això és d'una necessitat d'ordre pragmàtic, determinada culturalment i històricament. Aquesta diferència, tanmateix, és potser útil per a l'analista, però, de fet, per al subjecte-intèrpret l'una i l'altra es confonen en una de sola: no existeix contradicció entre «natura» i «història», car aquesta, o, més encara, «la cultura» —que no implica necessàriament la consciència d'una diacronia— és el medi natural de l'home. Així, doncs, Benveniste parla d'una «necessitat cultural i pragmàtica».

2) L'oposició de *subjectivitat* i *objectivitat* i les seves interrelacions en el procés de cognició. Les diverses aportacions de la filosofia, la psicologia, la psiquiatria, l'epistemologia i la lingüística conflueixen en aquest punt; cal, però, discernir almenys dues qüestions bàsiques que se'ns presenten ací: l'una afecta problemes de tipus metodològic o epistemològic; l'altra afecta el paper del llenguatge en la determinació de la consciència (individual), o, en definitiva, la definició mateixa del concepte de «subjectivitat».

La primera qüestió consisteix, en termes generals, en la restricció metodològica imposada per la necessitat de garantir «l'objectivitat de la descripció», i, en particular, en la necessitat de disposar d'un coneixement adequat de les relacions entre l'instrument i l'objecte d'investigació³⁰ (entenent

que, en el nostre cas, el subjecte investigador pot ésser alhora «instrument» i «objecte» de l'anàlisi).

L'exigència d'«objectivitat de la descripció» fa que Benveniste distingeixi encara entre el subjecte-intèrpret i el subjecte-investigador: «*Pour le sujet parlant, il y a entre la langue et la réalité adéquation complète: le signe recouvre et commande la réalité; mieux il est cette réalité* (nomen omen, tabous de parole, pouvoir magique du verbe, etc.). *A vrai dire le point de vue du sujet et celui du linguiste sont si différents à cet égard que l'affirmation du linguiste quant à l'arbitraire des désignations ne réfute pas le sentiment contraire du sujet parlant.*»³¹

La necessitat d'un estudi immanent de la llengua havia estat, almenys en gran mesura, una «trobada» o un «redescobriment» del mateix De Saussure,³² però la consciència que aquest estudi no es podia fer sinó des de la pròpia *subjectivitat*, o, en qualsevol cas, des de la *intersubjectivitat* reclamada per lingüistes com B. L. Whorf i, posteriorment, V. V. Ivanov, V. N. Toporov, o —en altres camps— per científics com N. Bohr o metodòlegs com K. Popper, restava obstaculitzada per «la necessitat de

---

gua, així com la tendència a interpretar les dades en termes d'un sistema arbitrari (comunament el de l'investigador). Encara avui perduren les reticències. Valdria la pena de tenir presents les paraules de N. Bohr al respecte: «En comptes d'originar confusió i complicació, l'exploració de fins a quin punt la descripció dels fenòmens depèn del punt de vista de l'observador, proporcionarà als físics una guia inestimable per a la descoberta de les lleis físiques generals, comunes a tots els observadors.» («La unitat del coneixement», *Física atòmica i coneixement humà*, cap. v, Barcelona 1967).

31. *Op. cit.*, p. 52.

32. La necessitat d'un «estudi immanent» de les llengües havia estat remarcada per W. von Humboldt, precisament en el context d'una discussió similar entorn dels malentesos que es poden originar per causa de la confusió entre l'instrument i l'objecte d'investigació: «*En efecto, como, para estudiar una lengua desconocida, habitualmente se adopta el punto de vista de otra lengua conocida, sea la lengua materna, sea el latín, se tiende a averiguar de qué manera las relaciones gramaticales de esta última son expresadas por la otra; luego se aplica a las flexiones o a las combinaciones de palabras de la lengua extranjera el mismo nombre que, en la lengua ya conocida [...]. sirve para expresar la misma relación [...]. Para evitar este error, hay que estudiar cada lengua separadamente, en su propio carácter, y mediante un análisis exacto de todas sus partes, esforzarse en reconocer qué forma especial posee, según su constitución, para representar cada una de las relaciones gramaticales.*» «Sobre el origen de las formas gramaticales y sobre su influencia en el desarrollo de las ideas» (Barcelona 1972).

29. *Ars Generalis Ultima*, Pars 11, Sect. 6, Art. 36.

30. La manca d'aquest coneixement adequat havia introduït molts prejudicis metodològics, com, per exemple, el rebuig de la introspecció o, àdhuc, de les informacions dels parlants relatives a «propietats semàntiques» de la llen-

posar una atenció constant al problema de l'objectivitat de la descripció», problema que, com remarca Bohr, «ha exercit una profunda influència sobre l'actitud de la filosofia en el transcurs del temps.» I, no-gensmenys, el text citat més amunt —la referència del qual es troba a la n. 28— és un bell exemple que si Benveniste *arguïa* en tant que lingüista, en canvi *argumentava* en tant que «subjecte parlant». I és que no podia ésser altrament, car només col·locant-se en la posició d'aquest «subjecte parlant» pot arribar l'investigador a adquirir algun coneixement mínimament interessant sobre el llenguatge o sobre qualsevol llengua natural. Com que el reconeixement d'aquest fet obvi és un dels pressupòsits de què parteix la gramàtica transformacional, algú podria creure que porto l'aigua al meu molí. Doncs, i què? Més al meu favor perquè ningú no tingui motiu de maldir-se: les rodes (de molí) no es deixen rosegat tan fàcilment. Vull dir que les coses no són, per la mera acceptació d'aquell pressupòsit, més fàcils: el problema immediat que se'ns presenta és el de disposar d'un *altre llenguatge* en el qual poder expressar el nostre saber sobre la *nostra llengua*. Per tant, l'afirmació de l'estudi immanent no implica la subjecció a un determinat *instrument* —que coincidiria aquí amb l'*objecte* d'estudi— en virtut d'una peculiar relació pragmàtica entre l'*investigador* i l'*instrument*.³³ Per tal de trencar el cercle hom pot seguir dues alternatives: 1) elaborar un sistema formal adient per a l'explicitació d'aquell saber, o 2) col·locar-se, seguint la idea de Whorf o el concepte de «coneixement complementari» de Bohr, successivament en el punt de mira de diversos «subjectes parlants» de sistemes (llengües) diferents, tot establint regles de correspondència entre aquests sistemes allí on sigui possible. Com ja va remarcar el físic danès, «la noció de complementaritat

33. Em permeto, per una vegada, qualificar una llengua d'*instrument*, però no pas pel que fa a les seves funcions en tant que *llengua natural*, sinó en tant que *sistema de descripció*. Qualificar les llengües d'"instruments", ni que siguin "instruments de comunicació" —com fa molta gent, entre la qual l'autor esmentat a la n. 6— és una cosa que sembla haver esgarifat, almenys teòricament, el mateix Benveniste (cf. l'article citat a la n. 36); i dic "teòricament", perquè ell mateix ha fet ús d'aquesta terminologia en altres indrets. Personalment, se'm fa estrany de veure la llengua arranjada entre objectes tals com el piano i els telèfons; però la metàfora està molt estesa i, al capdavall, s'entén. Ara, dir-ne "*herramientas*", com també fa l'autor esmentat a la n. 6, potser sigui massa fort (si no és que l'autor s'hagi deixat endur per la semblança de *funcions secundàries* entre certes llengües i una clau anglesa, posem per cas).

no implica de cap manera una renúncia a la nostra posició d'observadors separats de la naturalesa, sinó que ha d'ésser considerada com l'expressió lògica de la nostra situació enfront d'una descripció objectiva en aquest camp de l'experiència». ³⁴ En tot cas, l'ús d'un metallenguatge apropiat garanteix, en gran mesura, l'objectivitat de la descripció; la diferència entre el «parlant» i el lingüista rau, doncs, en el fet que el segon ha d'ésser capaç de traslladar les informacions del primer —expressades generalment en termes del propi sistema o llengua— als termes dels metallenguatge. Aquesta diferència s'ha expressat sovint en la literatura sobre el tema afirmant que el lingüista no fa sinó formalitzar explícitament el procés de «construcció o selecció d'una gramàtica òptima» ³⁵ que duu a terme el parlant d'una llengua.

El lector em perdonarà si he fugit d'estudi, però la meta a on volia anar a parar és precisament que aquest nou planteig allibera, fins a un cert punt, l'investigador d'aquella mena d'esquizofrènia professional i d'aquell continu «ball de la maroma» producte del seu necessari desdoblament en «lingüista» i «subjecte parlant».

Quant a la segona qüestió —la funció del llenguatge en la determinació de la pròpia «subjectivitat»—, que és la que en realitat guiava la reflexió de Benveniste, cal remarcar que la *necessitat* de la relació *signans-signatum* es deriva òbviament de la prioritat atorgada a la *subjectivitat*, i que cal entendre aquesta com l'*apropiació del llenguatge* de part d'un locutor: «*C'est dans et par le langage que l'homme se constitue comme sujet; parce que le langage seul fonde en réalité, dans sa réalité qui est celle de l'être, le concept d'ego*».

La "*subjectivité*" dont nous traitons ici est la capacité du locuteur à se poser comme "sujet". Elle se définit, non par le sentiment que chacun éprouve d'être lui-même (...), mais comme l'unité psychique qui transcende la totalité des expériences vécues qu'elle assemble, et qui assure la permanence de la conscience. Or nous tenons que cette "*subjectivité*" [...] n'est que l'émergence dans l'être d'une propriété fondamentale du langage. Est "ego" qui dit "ego".

34. *Op. cit.*, p. 118. Bohr es refereix aquí al camp de la física quàntica, però estén aquest planteig també a l'estudi de fenòmens tradicionalment considerats dins les "ciències humanes": la literatura, les religions, les societats.

35. El terme *gramàtica* és usat en GGT amb una ambigüitat sistemàtica per referir-se adés al "sistema de regles interioritzat pel parlant" o "competència lingüística" d'un "parlant-oïdor ideal", adés al sistema formal proposat pel lingüista per tal d'*explicar* aquesta competència.

Nous trouvons là le fondement linguistique de la "subjectivité", qui se détermine par le statut linguistique de la "personne".»³⁶

36. "De la subjectivité dans le langage", *Journal de Psychologie*, jul.-sept., 1958. Recollit dins *PLG*, cap. XXI. L'expressió "apropiació del llenguatge" no és pas original meua (cf. Benveniste, "La nature des pronoms", dins *For Roman Jakobson*, L'Haia 1956, recollit dins *PLG*, cap. XX, especialment p. 255). Però tampoc no ho és de Benveniste, sinó que prové, almenys, de von Humboldt, el qual l'usa precisament també en el context d'una discussió sobre la *subjectivitat* o *objectivitat* del (no "en el") llenguatge. Per a von Humboldt la solució del conflicte rau en el reconeixement de la unitat de la natura humana; en això se'n manifesta encara com un home del XVIII: "*Die beiden hier angeregten, einander entgegengesetzten Ansichten, dass die Sprache der Seele fremd und ihr angehörig, von ihr unabhängig und abhängig ist, verbinden sich wirklich in ihr, und machen die Eigenheimlichkeit ihres Wesens aus. Es muss dieser Widerstreit auch nicht so gelöst werden, dass sie zum Theil fremd und unabhängig und zum Theil beides nicht sei. Die Sprache ist gerade insofern objectiv einwirkend und selbstständig, als sie subjectiv gewirkt und abhängig ist. Denn sie hat nirgends, auch in der Schrift nicht, eine bleibende Stätte, ihr gleichsam toder Theil muss immer im Denken auf's neue erzeugt werden, lebendig in Rede oder Verständniss, und muss folglich ganz in das Subject übergehen. Es liegt aber in dem Act dieser Erzeugung, sie gerade ebenso zum Object zu machen; sie erfährt auf diesen Wege jedesmal die ganze Einwirkung des Individuums, aber diese Einwirkung ist schon in sich durch das, was sie wirkt und gewirkt hat, gebunden. Die wahre Lösung jenes Gegensatzes liegt in der Einheit der menschlichen Natur. Was aus dem stammt, welches eigentlich mit mir Ein ist, darin gehen die Begriffe des Subjects und Objects, der Abhängigkeit und Unabhängigkeit in einander über. Die Sprache gehört mir an, weil ich sie so hervorbringe, als ich thue; und da der Grund hiervon zugleich in dem Sprechen und Gesprochenhaben aller Menschengeschlechter liegt, soweit Sprachmittheilung, ohne Unterbrechung, unter ihnen gewesen sein mag, so ist es die Sprache selbst, von der ich dabei Einschränkung erfahre. Allein was mich in ihr beschränkt und bestimmt, ist in sie aus menschlicher, mit mir innerlich zusammenhängender Natur gekommen, und das Fremde in ihr ist daher dies nur für meine augenblicklich individuelle, nicht meine ursprünglich wahre Natur.*" (*Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*, Berlin 1936, ps. 78-79). ("Les dues concepcions oposades, la que considera el llenguatge aliè i la que el considera pertanyent a l'ànima, la que considera el llenguatge independent de l'ànima i la que l'en considera dependent, es combinen en realitat en el llenguatge i constitueixen la idiosincràsia de la seva natura. Aquest conflicte d'idees no s'ha de resoldre de manera que el llenguatge esdevingui en part aliè i independent, i en part no. El llenguatge

Si, independentment de tota consideració ontològica, la presa de consciència dels interlocutors com a tals no s'esdevé sinó en virtut d'un acte de parla fonamental³⁷ que els assigna llur posició i permanència en un determinat univers, no és pas estranya la conclusió a favor de la necessitat de la relació *signans-signatum*.

Ara, en formular aquest principi, Benveniste no expressa únicament una «necessitat subjectiva», sinó també el pressupòsit fonamental de tota reflexió lingüística, qui

ge és objectivament actuant i independent en la mateixa mesura en què és subjectivament actuat i dependent. Car el llenguatge no té enlloc —ni tan sols en l'escriptura— un habitatge permanent; el seu component mort, per dir-ho així, sempre ha d'ésser reproduït novament en el pensament, ha d'ésser viu en la parla o en la comprensió, i ha de passar consegüentment al subjecte en la seva totalitat. És inherent al llenguatge, però, en l'acte d'aquesta generació, convertir-se també en objecte; d'aquesta manera experimenta cada vegada l'efecte sencer de l'individu, el qual efecte, però, està determinat pel que l'individu efectua i ha efectuat. La veritable solució de l'antítesi anterior es troba en la unitat de la natura humana. D'aquí prové la causa que els conceptes de subjecte i objecte, de dependència i independència es fusionen l'un amb l'altre, cosa que en realitat és natural per a mi. *El llenguatge em pertany perquè jo el deslliuro tal com ho faig jo; i, com que la raó d'això es troba ensems en el llenguatge parlat actualment i en el parlat prèviament per totes les races humanes —en la mesura en què la comunicació parlada, sense interrupció, pot haver persistit entre aquelles—, és pel mateix llenguatge que resto encara constret. Ara bé, allò que em constreny i em determina m'ha arribat de natura humana íntimament connexa amb mi, i, doncs, el component aliè en ell ho és únicament per a la meua natura individual momentània, però no per a la meua veritable natura original.*" (El segon subratllat és meu).

37. Diversos lingüistes han insistit, tant amb consideracions més o menys especulatives (de Bopp a Bréal, Bally) com amb consideracions amb una base empírica (Jakobson, Kurylowicz, Lyons, etc.) en el caràcter fonamental —diacrònicament i sincrònicament— de les categories deficitives. En un altre context, una de les conseqüències potser més interessants de l'anomenada, *anàlisi performativa*, proposada per diversos gramàtics transformacionalistes —i argumentada pel que afecta al català per J. M. Nadal i per mi mateix— és la teoria dels pronoms que se'n deriva. Limitant-me a l'aspecte aquí rellevant, l'adopció d'aquella hipòtesi permet de definir, precisament, els pronoms de primera i segona persona com el subjecte i l'objecte indirecte, respectivament, del verb performatiu de dicció de l'oració més elevada. *Jo i tu* es defineixen, així, en termes de les seves relacions sintàctiques amb un verb com *dir*, la qual cosa ve a resultar una mena de formalització —i, doncs, "reducció"— de la definició de Benveniste.

sap si des d'Adam fins als nostres dies, a saber, que l'associació entre determinades seqüències fòniques i determinades significacions és constant. O en paraules de Bloomfield: «In a speech community some utterances are alike or partly alike in sound and meaning.»³⁸

És a dir: una necessitat lògica, «objectiva», alhora estructural i descriptiva. Ens trobem, en efecte, com he insinuat més amunt, davant d'una llei, això és, d'una regularitat estructural bàsica per a la descripció lingüística. Quan Benveniste s'interrogava sobre la necessitat o la contingència de la relació *signans-signatum* formulava indirectament aquesta pregunta: ¿És l'associació constant d'una cadena fònica i un «significat» un fet fortuït, producte de l'atzar, o és, per contra, un fet sistemàtic, producte d'una necessitat i, doncs, d'una llei? La resposta és òbvia, i si hom mostra alguna reticència a designar aquella relació amb el terme —massa sublim?— de llei o de regla (que és el nom que hom atorga usualment a les lleis del llenguatge), això és degut possiblement a la incapacitat de reconèixer com a tals les regularitats més elementals (de nivell més «baix») d'un sistema, o a l'insà costum de donar-les per suposades, quan no de prendre-les com les dades primàries. De fet, aquell principi formulat per Benveniste correspon, salvant les diferències de plantejament, al concepte actual de *regla lèxica*. Remarqueu que tant aquesta última com el pressupòsit fonamental de què partia Bloomfield —i que podem anomenar *principi de recurrència*— són explicats amb major èmfasi per la tradició d'anàlisi lingüística convencionalment iniciada per aquest autor —a la qual m'he referit al començament d'aquesta nota—, això és, per aquells qui han pres l'oració com a base de la seva anàlisi. Val a dir que, en canvi, en el si d'aquesta tradició hom ha defugit sistemàticament la teoria del signe lingüístic, que De Saussure va col·locar en el bell mig de les seves especulacions. ¿Vol dir això que no és possible de plantejar-se el problema del signe en la gramàtica distribucional? O, a la inversa, ¿que l'única aproximació possible al concepte de signe lingüístic és la que havia encetat ja l'escolàstica o el pensament filosòfic de la Grècia clàssica? En absolut; més encara; pot ésser molt il·lustratiu intentar una «traducció» d'un sistema de descripció a l'altre.

38. *Language*, p. 159: "En una comunitat lingüística certes locucions són iguals totalment o parcialment pel que fa al so i al sentit." Bloomfield formula, si no m'erro, aquest principi en tres ocasions (p. 78, p. 144, i la citada textualment); les diferències entre les tres formulacions són de detall, i possiblement cal considerar la citada com a definitiva.

Crec que és precisament això, almenys en part, el que va intentar de fer Benveniste en la seva ponència al Novè Congrés Internacional de Lingüistes, celebrat a Cambridge, Mass.³⁹ En ella planteja el problema clàssic de la relació so-sentit dins el marc de l'anàlisi distribucional. A partir de la noció de *nivell* d'anàlisi lingüística defineix els conceptes de *forma* i *sentit*⁴⁰ d'una unitat lingüística: la primera es defineix com «la seva capacitat de dissociar-se en constituents del nivell inferior», mentre que el darrer consisteix en «la seva capacitat d'integrar una unitat del nivell superior». «Per dalt» existeix un límit: el nivell sintàctic, o, en els seus termes, «categoremàtic». Els trets distintius integren el fonema, els fonemes el morfema, els morfemes el mot,⁴¹ els mots el grup,⁴² i els grups l'oració; però

39. "Les niveaux de l'analyse linguistique", dins *Proceedings of the Ninth International Congress of Linguists* (Cambridge, Mass. 1962), L'Haia, 1964. Recollit dins *PLG*, cap. x.

40. Aquesta oposició no és idèntica a la de "so-sentit", més corrent en el llenguatge quotidià. És, en canvi, més precisa i implica una abstracció teòrica mínima.

41. És, evidentment, una simplificació. Només cal pensar en l'existència de "constituents discontinus" en qualsevol llengua o en la natura del verb en llengües com el basc i el georgià, o, possiblement, també en qualsevol llengua. És *vàrem cantar* una cadena de dos mots o d'un sol mot? Si són dos mots, quins són aquests mots? Quin mot integra l'auxiliar *vàrem* + *Inf*? Si n'és un de sol, quants mots hi ha a la cadena *vàrem estar cantant*? Etc.

42. Proposo d'usar els mots que amb perseverança "ens han guardat" els qui han "sobreviscut" més que "viscut", de "retornar el nom" a cada cosa per a la qual ens ha pervingut un mot que no induïx a confusió, i d'abandonar els esgarips estranys i —sobretot— inecessaris. Retorno, doncs, a mestre Fabra i li manllevo els *grups verbals* (modificant-ne, si cal, la noció) i els *grups nominals*, inauguro, si cal, els *grups preposicionals*, i repudio, si més no en aquest treball, el terme *sintagma* en el sentit al·ludit, perquè és lleig, imprecís i m'ennuega, i —al capdavant— no és ni tan sols una adaptació de l'original (i.e. l'anglès *phrase*), sinó de la seva traducció francesa —potser més belga que francesa. Ben mirat, potser el terme *grup* no és tampoc dels més feliços, car és usat en matemàtica i precisament en el seu sentit matemàtic és usat també en l'estudi de les gramàtiques formals, i presenta, a més, la dificultat que caldria derivar-ne un adjectiu que "no és al Fabra" per tal de designar allò que fins ara anomenàvem *gramàtica/ques sintagmàtica/ques*. Cal que m'excuseu ensems d'haver usat *oració* per comptes del més "fabrià" *proposició*, però ho he fet a posta, sabent que aquest darrer és susceptible d'usos específics no únicament en la lògica formal, sinó també en la pròpia gramàtica transformacional. Com es pot veure la qüestió no és pas trivial. No em comprometo ni amenaço, però potser seguirà una nota sobre el tema.

les oracions no integren cap unitat «superior», sinó, en tot cas, una unitat del mateix nivell, i.e. una nova oració. Totes les unitats incloses entre els límits de l'oració i del tret distintiu tenen una *distribució* en el propi nivell i un *ús* en el nivell superior. Així, al nivell fonèmic, per exemple, cada fonema presenta una distribució respecte a la resta de fonemes; mentre que al nivell morfèmic, cada fonema té un *ús*, que és el d'actuar com a element diacrític a l'interior d'un morfema, això és, de permetre distingir aquest morfema de qualsevol altre morfema que difereixi del primer únicament pel fet de presentar un fonema distint en la posició corresponent. Considereu, per exemple, els mots *teu* i *meu*: els fonemes /m/ i /t/ tenen una distribució específica, i.e. apareixen en determinades posicions i es poden combinar amb determinats fonemes, per ex.: tots dos poden aparèixer en posició final de mot, però només al segon lí pot precedir /s/ en aquesta posició: *cost*, *incest*, etc., vs. *cosm, *incesm (on l'asterisc no indica la inexistència casual d'aquests mots, sinó la impossibilitat que existeixin en el català actual sense modificar l'estructura de la llengua). Alhora aquests fonemes tenen un *ús*, car diferencien *meu* de *teu*, i cada un d'aquests de *seu*, *féu*, *déu*, i tot altre morfema. Benveniste no explora ací els límits de l'anàlisi «cap avall»; ara m'hi referiré.

D'aquesta estructura jeràrquica de nivells d'anàlisi lingüística i del «hiatus» existent entre el nivell «categorèmic» i la resta l'autor dedueix la necessitat de distingir dos mètodes d'anàlisi segons l'un o l'altre dels dos aspectes de la *significació* que pretengui contemplar l'investigador: la *semiòtica* o la *semàntica*.⁴³ No examinaré ara totes les qüestions que planteja aquesta dicotomia. M'aturaré, en canvi, a considerar les conseqüències que se'n poden derivar per a una definició formal de la noció de *signe*.

Segons Benveniste, el *signe* es caracteritza per la propietat *semiòtica* de tenir *sentit* i per la *necessitat pragmàtica* d'ésser reconegut pel parlant; l'oració es caracteritza per la propietat *semàntica* de tenir *sentit* i *referència*, i doncs, per la *possibilitat* d'ésser compresa pel parlant.⁴⁴ El *sentit* prové

de l'associació de *signans* i *signatum*, o, en altres termes, de la relació establerta entre els diversos nivells d'anàlisi o de representació lingüística, i de la inserció necessària del *signe* en un *sistema*; el seu àmbit és, doncs, el sistema mateix, la llengua. La referència prové del fet que els interlocutors comparteixen una mateixa situació comunicativa. Si no existeix aquesta comunitat de context extralingüístic,⁴⁵ un hom pot copsar el *sentit* d'una oració i, no gensmenys, no comprendre-la, degut al desconeixement del context al qual fa referència. L'àmbit de la referència supera així els límits del sistema i posa en relació aquest amb la realitat externa. Per a Benveniste, la *designació* implica o es defineix en termes de la *predicació*, tal com podem deduir d'un altre treball de l'autor. En efecte, en el seu estudi sobre la «frase nominal» Benveniste distingeix la *forma* i la *funció verbals*, i assigna a aquesta última un doble caràcter: la

güístic. Independentment, algunes consideracions terminològiques són rellevants: el terme *sentit*, manllevat a l'ús corrent del llenguatge, presenta com a mínim una ambigüitat, car cobreix dos aspectes diferents: d'una banda el que, *sensu stricto*, anomenem *sentit*, això és, el fet de pertànyer a un determinat sistema sèmic. Així entès, el *sentit* d'un terme ve determinat pels altres termes del mateix sistema. D'altra banda, el que anomenem *designació*, la qual no es defineix com una relació inherent o interna respecte al sistema sèmic, sinó que és una relació externa entre el sistema i un ordre diferent d'objectes: la realitat extralingüística. És evident, doncs, que, essent el *sentit* una propietat definida per l'estructura interna de la llengua en tant que "sistema de signes", s'imposa necessàriament a tot possible interpret, mentre que la referència a un context, usualment únic i irreplicable —llevat potser dels usos rituals del llenguatge, com ara la litúrgia—, no s'imposa necessàriament a tots els parlants de la llengua. Benveniste, és clar, no es refereix en realitat a l'oració, que en ella mateixa és un concepte de la gramàtica, sinó a l'enunciat o "missatge". Finalment: en els treballs esmentats a la n. 43, més "definitius" en aquest respecte, el terme *sentit*, en la seva accepció estricta, és substituït pel terme *significança* i *sentit* és usat adés en l'accepció més àmplia, adés com a equivalent al que en aquest primer treball anomena *designació*. La dicotomia *semiòtica/semàntica*, *sentit/designació*, etc., es basa en la dicotomia fonamental *paradigmàtica/sintagmàtica*, car el *sentit* dels signes és una propietat del sistema i, doncs, del *paradigma*, mentre que el *sentit* de les oracions és una propietat del discurs i, doncs, del *sintagma* (en el *sentit* saussurià).

45. La funció del context extralingüístic fou particularment estudiada per l'escola britànica (Firth, Malinowski), i la lingüística postchomskiana ha tornat a posar el tema com una qüestió primordial de l'anàlisi lingüística, i això, des de diversos punts de mira.

funció sintàctica de la cohesió i la funció semàntica de l'asserció o predicació, la qual consisteix a «doter l'énoncé d'un predicat de réalité».⁴⁶

Doncs bé, si considerem ara la noció específica de *sentit* ens adonarem que aquesta concepció dóna lloc a la possibilitat de definir el *signe* en funció de les regles que relacionen dos nivells immediats dels reconeguts per l'anàlisi lingüística: el terme del nivell inferior serà el *signans*, el terme del nivell superior serà el *signatum*. I encara més; d'aquest punt de mira estant, el concepte de *signatum* es defineix d'una manera natural com la capacitat diacrítica d'un *signans*, i l'anàlisi semiòtica no s'atura en el «mot», sinó que pot continuar fins als elements menors o del nivell inferior: en tots els casos s'ha aplicat la mateixa anàlisi i en tots els casos el *signe* —àdhuc si és un fonema— ha estat definit en funció de la relació *signans-signatum*.

Val a dir que no és pas aquesta l'argumentació seguida per Benveniste, ni tampoc la conclusió a la qual arriba. Tanmateix, no he fet sinó desenvolupar el seu plantejament inicial; tampoc no crec pas que aquestes opinions li hagin estat del tot desconegudes. En absolut; la meua argumentació pretén, és clar, relacionar-lo amb el desenvolupament global de la lingüística en aquest segle. Coneguem, però, la conclusió a què, efectivament, havia arribat ell: «*Le signe est l'unité minimale de la phrase susceptible d'être reconnue comme identique dans un environnement différent, ou d'être remplacée par une unité différente dans un environnement identique.*»⁴⁷

Vet ací la «traducció» al distribuacionalisme d'un concepte fonamental de la lingüística europea d'ençà de F. de Saussure. Noteu, però, que això ha estat possible mitjançant la reintroducció més o menys explícita de «la phrase», de l'oració. Des del punt de

vista distribuacional, la noció de «signe» es pot definir en termes de la noció d'«oració». Invertir el procediment és, si més no, poc rendable (hom podria pensar en una definició d'«oració» com «un seguit de signes que no és pas un signe en si mateix», la qual —si bé té la virtut d'expressar que l'oració no admet l'anàlisi semiòtica i exigeix l'anàlisi semàntica— escau també a un recitat de la guia telèonica, poso per cas). D'aquest fet, però, no cal concloure que l'oració és una «dada» més «primària» que el signe, sinó més aviat que és més útil de prendre la noció d'«oració» que no pas la de «signe» com a terme bàsic en un sistema de definicions que contingui totes dues nocions. Hem vist, però, que hom pot imaginar un altre sistema en el qual aquesta última és contemplada com un terme bàsic i, ensem, independent d'aquella primera.

Com diu la dita, però, «*traduttore, traditore*», ja se sap, i alguna cosa hi queda, en aquella definició, de l'original: la presència ineludible del «subjecte parlant».

Tant si observeu la meua conclusió com la de l'autor hi retrobareu, implícites o no, diverses tesis exposades per altres lingüistes d'aquest segle.

De primer, un hom pot retrobar-hi l'exigència d'una anàlisi exhaustiva dels elements d'un sistema sèmic expressada per R. Jakobson, el qual caracteritzava la funció semiòtica dels fonemes en termes similars als que he exposat: «*The semiotic function of a phoneme within a higher linguistic unit is to denote that this unit has another meaning than an equipollent unit which ceteris paribus contains another phoneme in the same position.*»⁴⁸ Reformulació de la tesi saussuriana que en la llengua no hi ha altre que *diferències* i que els fonemes mateixos es defineixen per «allò que no són», tal com s'escau a «entitats opositives, negatives i relatives».⁴⁹

Troblem també ací la justificació i el sentit de la tesi de L. Hjelmslev segons la qual el «significat» de les entitats lingüístiques és sempre *contextual*: «*[...] there exist no other perceivable meanings than contextual meanings; any entity, and thus also any, sign, is defined relatively, not absolutely, and only by its place in the context. [...]*

48. "La funció semiòtica d'un fonema dins d'una unitat lingüística superior consisteix a denotar que aquesta unitat té un significat diferent que el d'una unitat equipollent que, *ceteris paribus*, conté un altre fonema en la mateixa posició."

"*The Phonemic and Grammatical Aspects of Language in their Interrelations*", dins *Actes du Sixième Congrès International des Linguistes*, París 1949.

49. *CLG*, ps. 164-169.

46. Cf. *La phrase nominale*, BSL, XLVI (1950). Recollit dins *PLG*, cap. XIII. El tema de la frase nominal i la seva relació amb el verb substantiu havia estat objecte de polèmica d'ençà del treball d'A. MEILLER, *La phrase nominale en indo-européen*, M.S.L., 14 (1906-1908), ps. 1-26, i de la tesi de J. MAROUZEAU, *La phrase à verbe être en latin*, (París 1910). Benveniste polemitzava en aquest cas concretament amb L. HJELMSLEV, *Le verbe et la phrase nominale* dins *Mélanges de Philologie, de littérature et d'histoire anciennes offerts à J. Marouzeau*, ps. 253-281, recollit en els *Essais linguistiques*, TCLC, 12, (1959), (nova edició: París 1971). Hjelmslev havia distingit també la funció cohesiva, per la qual denominava el verb "*conjunction de proposition*". Aquesta anàlisi del verb en una variable, la forma, i una invariant, la funció, prové, tanmateix, de la Gramàtica de Port-Royal.

47. *PLG*, p. 131.

In absolute isolation no sign has any meaning; any sign-meaning arises in the context, by which I mean a situational context or explicit context, it matters not which, since in an unlimited productive text (a living language) we can always transform a situational into an explicit context.»⁵⁰ així com la seva conseqüent crítica als conceptes de «mots plens» i «mots buits».

D'altra banda, hom hi pot trobar la justificació del mètode d'anàlisi estructural, basat en les operacions de *segmentació*, *substitució* i *classificació*, l'origen de les quals fóra una banalitat de voler atribuir a aquest o a aquell lingüista.

Finalment, un hom podria forçar la interpretació i intentar de reconèixer-hi quelcom de semblant a la concepció chomskiana de les relacions so-sentit. Efectivament, per a la GGT la noció de *nivell de representació lingüística* —que en ell mateix és un concepte teòric— és fonamental. Hom pot concebre cada nivell com un sistema algebraic de concatenació, amb un conjunt de termes primaris i unes classes i relacions definides sobre aquest conjunt, entre les quals la relació d'*identitat*. A cada un dels nivells reconeguts per la teoria lingüística l'estructura de l'oració és especificada per un determinat *marcador del nivell N* en qüestió; les regles de la gramàtica relacionen els diversos nivells, o, tècnicament, projecten marcadors d'un nivell N en marcadors d'un nivell N'; cal remarcar especialment l'existència d'una funció *f* que projecta als marcadors de qualsevol nivell N en locucions gramaticals.

Aquesta concepció de l'estructura lingüística ens permet de donar definicions precises i generals de conceptes tals com «*homonímia estructural*» o «*element zero*» (tots dos remetent d'alguna manera a la relació so-sentit). Hi ha *homonímia estructural* en el nivell N quan la funció *f* assigna dos o més marcadors del nivell N a una mateixa locució. Igualment, l'*element zero* del nivell N és aquell terme de N al qual correspon l'element neutre en algun nivell inferior. Considereu, per exemple, els nivells fonèmic i morfèmic, que podem designar respec-

tivament F i M, i el conjunt de regles morfofonèmiques que els relacionen; si, segons aquestes regles, un determinat morfema correspon a l'element neutre del nivell fonèmic, i.e. si desapareix en aquest nivell, llavors podem anomenar-lo «*morfema zero*» i representar-lo pel símbol $\emptyset$. D'aquesta manera, hom pot afirmar que l'element $\emptyset$ té efectivament un contingut morfèmic, però cap contingut fonèmic. Hom no pot afegir o eliminar «*morfemes zero*» gratuïtament, sinó que aquests morfemes s'estableixen amb el mateix criteri que qualsevol altre element del nivell M.⁵¹

D'altra banda, si anomenem *representació fonètica* (RF) i *interpretació semàntica* (IS) als nivells extrems, inferior i superior, respectivament, podrem definir el concepte d'*oració* com una parella (RF, IS) formada per una representació fonètica —el «so»— i una interpretació semàntica —el «sentit»—; això és, com l'apariament d'un determinat segment fònic i una determinada significació. Ací, però, la relació entre tots dos elements no és pas immediata (i.e. RF i IS no són nivells de representació contigus), a diferència de la relació *signans-signatum* tal com jo l'he definida més amunt. En efecte, és el conjunt de les regles gramaticals, o, específicament, la funció *f* la que estableix una relació entre els dos nivells indicats. L'estructura sintàctica s'interposa entre RF i IS, i les determina, almenys en part.

L'exposició feta en els tres darrers paràgrafs ha estat el més succinta possible, però un mínim de «*tecnicisme*» era ineludible. En qualsevol cas, hom pot veure que en la GGT la relació entre l'aspecte extern i l'aspecte intern del llenguatge, entre el so i el sentit, es presenta amb una complexitat notable si es compara amb el tradicional planteig de F. de Saussure. Cal adonar-se, però, que l'objecte contemplat és diferent: en el darrer cas es tracta del *signe* —i no necessàriament del *mot*, limitació que s'imposava de Saussure per tal de facilitar l'exposició, sinó del signe en el sentit més ampli considerat més amunt—; en el primer cas, en canvi, es tracta de l'*oració*, que, com va saber veure Benveniste, no admet l'anàlisi semiòtica ni es deixa classificar o inventariar perquè no és un signe, bo i que en contingui. Retornem així al punt de partença: De Saussure *vs.* Bloomfield. Dos intents, relativament recixits, de sistematitzar l'estudi del llenguatge que havien de donar lloc a dos

51. Aquesta exposició segueix més o menys els primers treballs de la teoria de la GGT; d'aquí l'ús de termes com «*fonèmic*», «*morfèmic*» i «*regles morfofonèmiques*». No és una elecció arbitrària, sinó que ha estat feta amb la intenció de remarcar-ne la similitud respecte al planteig de l'autor comentat.

50. "[...] no existeixen altres significats perceptibles que no siguin significats contextuals; tota entitat i, doncs, també tot signe es defineix relativament, no absoluta, i només pel lloc que ocupa en el context. [...] Aïlladament, cap signe no té cap significat; tot significat d'un signe es produeix en un context, tant si es tracta d'un context situacional com d'un context explícit, ja que en un text il·limitat o productiu (una llengua viva) sempre es pot transformar un context situacional en un context explícit." L. Hjelmslev, *Prolegomena to a Theory of Language*, Menasha, Wisc. 1961, ps. 44-45 (2.ª ed. anglesa). (L'original és de 1943.)

mètodes d'anàlisi relativament diferenciats. Amb el temps les divergències, fonamentals a l'origen, esdevingueren menudícies domèstiques, diferències de detall: hom parlava en la pràctica d'un mètode estructural i, en qualsevol cas, tots dos compartien unes limitacions similars.

Enmig d'aquest context, É. Benveniste no es deixa pas classificar fàcilment amb una etiqueta d'escola, ni de «corrent lingüístic», ni tan sols de «tema» o d'«especialitat». La vàlua d'un home de ciència no es troba tant en la subjecció a un mètode com en la llibertat i la independència d'esperit, i en la capacitat de reflexió, de comprensió i de formulació clara i precisa; no tant en la capacitat de resoldre problemes com en la de saber posar els problemes que ens han de dur en la bona direcció. Indoeuropeïsta, d'antuvi, —hercu, doncs, de la lingüística del XIX— va saber qüestionar l'objectiu rutinari a què havia abocat la gramàtica comparada: després de reconèixer que hom es limitava encara a la *constatació* de les formes, maldava per iniciar-ne la *interpretació* i oferia una alternativa basada en la redefinició de la noció mateixa d'«indoeuropeu»;⁵² «lingüista» quan això volia dir «estructuralista» va saber aprofitar els mètodes de l'anàlisi sincrònica i projectar-los en l'anàlisi històrica i reconstructiva —car atorgava a l'indoeuropeu el mateix estatut que qualse-

vol altra llengua viva—, alhora que la via encetada el duia a plantejar-se problemes d'abast no estrictament lingüístic; però tampoc no li va recar en el seu moment d'explicitar *des de dins* les limitacions internes del mètode, i —qualitat cada vegada més estranya en els lingüistes del segle— mai no va perdre de vista el caràcter de «ciència *històrica*» assolit per la filologia al llarg del segle XIX. Pocs professionals es trobaven en tan bones condicions per atansar no ja les «dues lingüístiques» a què he fet referència aquí —la semiologia estructural d'origen saussurià i el distribuïcionalisme d'origen bloomfieldià—, o les «dues lingüístiques» de què parlava l'autor (caracteritzades, respectivament, pel mètode *semiótic* i pel mètode *semàntic*), sinó també la filologia i la lingüística, la gramàtica comparada i l'estructural, aquesta i la transformacional, i, en fi, la «filosofia del llenguatge» —almenys en part— i la «filosofia a propòsit del llenguatge». En el ben entès que tals atansaments no es realitzaven —contra la general habitud dels partidaris d'això o d'allò— en detriment de cap dels metafòrics «antagonistes» Benveniste devia saber que, si es pot i s'ha de rebutjar una teoria vella en nom d'una teoria nova que la supera, no es pot ni s'ha de rebutjar, tanmateix, l'esforç i l'experiència humans que s'amaguen rera de cada teoria en nom d'una mera cronologia.

52. Cf. *Origines...*, ps. 1-2.

JOAN A. ARGENTE

Entorn dels tres primers volums d'Actes dels Col·loquis Internacionals de Llengua i Literatura Catalanes, per Lola Badia i Gemma Rigau

La publicació, el 1976, de les actes del penúltim i de l'antepenúltim Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes¹ permet de fer una mínima relació històrica d'aquestes reunions i dels treballs que hi foren presentats. Segons consta en la in-

1. Es tracta dels volums *Problemes de Llengua i Literatura Catalanes*, actes del II Col·loqui Internacional sobre el Català, Amsterdam 1970, edició a cura de Josep Massot i Muntaner, "Biblioteca Abat Oliba, 8", Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1976 (abreujat *Problemes*) i *Actes del Tercer Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes* (Primer Col·loqui de l'AILLC), publicades a cura de R. B. Tate i Alan Yates, The Dolphin Book Co., Ltd., Oxford 1976 (abreujat *Actes*).

roducció del primer volum,² l'origen de l'actual Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC), que s'encarrega regularment de l'organització dels Col·loquis, cal situar-lo en la iniciativa conjunta dels professors Georges Straka i Antoni Badia i Margarit de celebrar, del 23 al 27 d'abril del 1968, un Primer Col·loqui sobre la Lingüística Catalana, a l'empara del Centre de Philologie et de Littérature Romanes, de la Universitat d'Estrasburg. Aquest

2. *La linguistique catalane*, actes du premier colloque international de linguistique catalane, publiées par A. Badia i Margarit i Georges Straka, dins "Actes et Colloques", Klincksieck, Paris, 1973 (abreujat *La linguistique*).